

Esat Turak'ın Türkiye Kent Planlama Tarihi İçindeki Yeri*

Prof. Dr.,
Şehir ve Bölge Planlama
Bölümü,
ODTÜ

İlhan TEKELİ

Dün akşam bir ara, bugün yapacağım konuşma için Esat Bey'in CV'sine bakarak bazı notlar alayım dedim. Tabii bizim bu CV'ler, güya yaşam öykülerini vermek için hazırlanmış metinler ama o kişi hakkında hemen hemen hiçbir şey anlatmıyor, o kişiyi standartlaştırıyor ve yok ediyor. Bize o kişinin, bazı yerlerde görev aldığını, bazı işler yaptığını bildiriyor, ama ne düşünmüşler, hangi konularda kavga etmişler, nelere sinirlenmişler ve benzeri konularda bize hiçbir bilgi vermiyor. Yani bir insan olmasına ilişkin özelliklerin hemen hiçbiri CV'lerde görülüyor. CV'ler, temelde bir insanın bir yerde iş bulmasını kolaylaştırmak için, o insanı gizleyen metinler oluyor. Onun için, CV'ye sığınmaktan vazgeçerek, bildiğim kadarıyla Esat Turak'ın yaşamını Türkiye Kent Planlama tarihi içine oturtmaya çalışayım dedim. Şimdi, bilebildiklerimi yan yana getirerek bir sunuş yapmaya çalışacağım.

Esat bey nerede doğmuş, ailesi oraya bir göçmen olarak mı gelmiş, hangi okullarda ilk orta ve lise eğitimini almış, hangi kentin hangi mahallesinde yaşamış yani gençliğinin sosyalleşmesi nasıl bir çevrede gerçekleşmiş? Bütün bu bilgiler bir kişiyi tanımak çok önemli bilgiler. Bu konularda CV'ler hep suskun kalıyor. Tabii bu konularda bizi ancak ailesi aydınlatabilecektir. Esat Turak benim bildiğim kadarıyla İTÜ'den 1949'da mezun olmuş. O

sınıftan yetişenler arasında Hande Suher, Doğan Kuban ve Vedat Dalokay'ın bulunduğunu biliyorum. Vedat Dalokay'la yakın ilişkileri vardı. İTÜ'den 1949 mezunu bir başka ünlü kişi Süleyman Demirel'dir. O İnşaat mezunu, "6 inşaat" diye meşhur olan bir sınıftan. Esat Bey'in mimarlıkla yetinmeyerek şehirciliğe yönelmesinde, o sırada İTÜ'de şehircilik dersi veren Gustav Oelsner'in önemli katkısı olduğunu sanıyorum. Ben bu sene Almanya'da bir konferans verdim. 1930'lu yıllarda Hitler'den kaçarak Türkiye'ye gelen öğretim üyelerinin Türkiye'de şehirciliğe olan katkılarını anlatmak için davet edilmişim. O sırada Gustav Oelsner'i incelemek olanağı bulmuşum. O sosyal demokrat bir kişi. Parti saflarında militanca çalışmış. Hitler iktidara gelince de orada kalamamış, Almanya'dan ayrılarak Türkiye'ye gelmiş. Hamburg yakınlarındaki Altona'daki planlama çalışmalarıyla tanınır. İTÜ'de Şehircilik kürsüsüne Ord. Prof. olarak atanmış ayrıca Bayındırlık Bakanlığının Şehircilik Fen Heyetinde görev alıyor. Genellikle bahçe şehir anlayışına sahip, düşük yoğunluklu tarihe duyarlı kentleri savunuyor. Almanlar'ın "Siedlung" dedikleri, o zaman çok tutulan, alt şehir uygulamaları yapıyor. Ama Türkiye'de iken Arkitekt dergisinde yayınladığı yazılar onun Türkiye'de uygulamayı ne yönde etkilemeye çalıştığına ışık tutuyor. Oelsner bu yazılarında "Bir kent planlanacaksa

önce oradaki yaşam yakından araştırmalı ya da keşfedilmelidir ve planlamadan beklenen o yaşam biçiminin kalitelerini geliştirmektir” fikrini savunmaktadır. Kanımca bu sürdürülebilirlik anlayışının çok hoş bir formülasyonudur. Bu sürdürülebilirlik kavramını oranın yerel yaşam biçimlerinin geliştirilmesi üzerinden tanımlıyor. Oelsner’in öğrencileri üzerinde çok etkili bir kişi olduğu anlaşılıyor. Örneğin Gündüz Özdeş onu adeta babası yerine koyuyor. Gündüz Özdeş’in duyarlı yaklaşımlarında onun etkisi olduğunu biliyoruz.

Saniyorum ki Esat Bey’in şehirciliğe yönelmesinde Gustav Oelsner’in öğrencisi olmasının önemli bir etkisi olmuştur. İTÜ’den Okuldan mezun olduktan sonra ilk çalıştığı yer Bayındırlık Bakanlığı’nda Şehircilik Fen Heyetidir. Gustav Oelsner’in bu kuruma danışmanlık yaptığını da biliyoruz. Bayındırlık Bakanlığı Şehircilik Fen Heyeti’nin Türkiye Şehircilik tarihi bakımından önemli bir yeri var. 1935’ler sonrasında Türkiye’de şehir planlama pratiğini yönlendiren iki odak var. Bunlardan biri Belediyeler İmar Heyeti’dir. Belediyeler için imar planları yapmaktadır. Bu II. Dünya Savaşı sonrasında İller Bankasının iki temel ayağından birini oluşturmuştur. Burada Mithat Yenen gibi Alman planlama ekolünün temsilcisi olarak görülebilecek kişiler yer alacaktır. İkinci odak Şehircilik Fen Heyeti’dir. Bayındırlık bakanlığındaki bu büro’da belediyeler için planlar yapmaktadır. Bu büroda çalışanlar 1958 yılında İmar ve İskan Bakanlığı kurulurken onun oluşumunda önemli rol oynadılar. Şimdi bu büroda çalışmış olan üç isim sayacağım. Bunlar, Esat Turak, Aydın Germen ve Tuğrul Akçura’dır. Bu üç kişi yurt dışında şehir planlama diploması almış ilk plancılarıdır. Şehir Planlama mesleğinin oluşmasında ve kurumsallaşmasında öncü roller oynamışlardır. Şehir planlama alanındaki serüvenleri önemli paralellikler göstermiştir. Bu üç plancının serüvenini 1950’li yılların tarihsel bağlamını oturtursak şunu görüyoruz: Bu yıllar da Mimarlar Odası örgütleniyor, daha önce “Mimarlar Odası” diye bir örgüt yok. 1950’li yıllar TMMOB’nin örgütlenme yılları ve Mimarlar Odası da onun içinde yer alıyor. Devlet dışında bir tür sivil toplum kurumu olarak, bu meslek camiasının sesini duyurmaya başlıyor, ona mühendislerden

ayrı bir kimlik kazandırmaya çalışıyor. Yine aynı dönemde Türkiye’de ikinci ulusal mimariden enternasyonal bir mimariye geçiş yaşanıyor. Aslında, Esat Bey’in Harvard da eğitim görmesi de bu bakımdan önemli. Walter Gropius Harvard’ın hocası, şehirci olarak Martin Wagner’de Türkiye’den oraya gidiyor. Esat Bey’in orada Martin Wagner’in ya da Gropius’un öğrencisi olup olmadığı bilmiyoruz. Ama Esat Bey Türkiye’ye geldiğinde modern mimarinin savunucularından olacaktır. Kent planlamasında da aynı yıllar, kent planlamada, yavaş, yavaş Alman etkisinin geride kaldığı, Amerika’da gelişen plancılık anlayışının Türkiye’ye girmeye başladığı yıllardır. Şehircilik Fen Heyetinde çalışan Celal Uluhan ilk kez ABD kaynaklı planlama kitaplarını Türkçe’ye tercüme etmiştir. Demek ki, Şehircilik Fen Heyeti içinde bir Amerikan etkisi bulunmaktadır. Tabii Esat Bey’in Şehircilik Fen Heyetinden Harvard’a gitmesini doğrudan bu etkiye bağlamak doğru olmaz. Ama böyle bir etki olabileceğini de akılda tutmakta yarar vardır. 1950’li yılların başında Harvard’a gitmenin önemi üzerinde de durmalıyız. Harvard’ın genel olarak çok ünlü bir üniversite olmasını bir yana bırakarak kent planlaması bakımından önemini ele alalım. Harvard ABD’deki en eski planlama okuluydu. John Friedmann, Janette Abu-Lughod gibi öğrencilerin mezun olduğu Chicago Üniversitesinin planlama bölümü 1950’li yılların başında açıldığında ikinci planlama bölümü olmuştu. 1956 yılında Esat Bey Harvard Üniversitesinde şehir planlamada lisans ve yüksek lisans dereceleri aldığında önemli bir ayrıcalığa sahip olmuştu. Dünyada bu nitelikte bir planlama eğitimi görmüş az sayıdaki kişiden biriydi. Bu eğitimi ona, Türkiye’de sıkıldığında kolayca yurt dışında planlama işi bularak gitme kapısını açmıştır.

1957 yılında Türkiye’ye, çok önemli bir eğitim görmüş olarak ve bir planlama bürosunda çalışarak pratik deneyimler elde etmiş olarak döndü. Bu yıllar Türkiye’nin iyi yetişmiş plancıya çok gereksinme duyduğu yıllardır. Bir plancının gündeminde iki önemli konu bulunmaktadır. Birincisi, yaşanmakta olan çok hızlı kentleşmedir, şehirlerin çevresinde gecekondu kuşakları oluşmuştur. Türkiye bu olgu karşısında ne yapacağını bilememektedir. Şehir planlamanın

1956 yılında Esat Bey Harvard Üniversitesinde şehir planlamada lisans ve yüksek lisans dereceleri aldığında önemli bir ayrıcalığa sahip olmuştu. Dünyada bu nitelikte bir planlama eğitimi görmüş az sayıdaki kişiden biriydi.

Esat bey
Bölümün
kuruluşu
için detaylı
bir program
yapıyor. Bu
program çok
ayrıntılı bir
şekilde bölü-
mün özel-
likle eğitim
kadrosunun
nasıl gelişi-
tirileceğini
ortaya koyan
bir program.

PLANLAMA
2004/1

bunun çözümü olabileceği konusunda da önemli kuşkular ortaya çıkmıştır. İkincisi ise Menderes operasyonları diye bilinen imar faaliyetleridir. Bu operasyonlar 1956 yılında başlamıştır. Menderes içine girdiği prestij kaybından kurtulmak için büyük kentlerde özellikle de İstanbul'da imar faaliyetlerine girişmiştir. Türk şehirleri ilk kez modernitenin yıkıcı yüzüyle karşılaşmaktadır. Örgütlenmiş bir kurum olarak Mimarlar Odası buna karşı ilk mücadeleyi veriyor. Bu mücadele veren gruba baktığımız zaman, ismini saydığımız bu üç plancıyı belirli başka isimlerle beraber görüyoruz. Bunlar Turgut Cansever, Şevki Vanlı, Cihat Burak, belki Abdullah Kuran'ı da bunlara eklemek gerekecek. 1950'li yılların sonuna gelindiğinde sahneye iki yeni kurum giriyor. Bunlardan birincisi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi. İkincisi, İmar ve İskân Bakanlığı özellikle de onun Bölge Planlama Dairesi. Bu kurumların tarihine baktığımızda, çok ilginç bir durum ortaya çıkıyor. Daha önce üzerinde durduğumuz Bayındırlık Bakanlığı Şehircilik Fen Heyetinin, ODTÜ Mimarlık Fakültesinin ve İmar İskân Bakanlığı Bölge Planlama Dairesinin kaderinin bir anlamda iç içe geçtiğini görüyoruz. Şöyle bir mekanizma çalışıyor: İmar ve İskân Bakanlığı kurulurken kadrolarının oluşmasında Şehircilik Fen Heyeti önemli bir rol oynuyor. Ama bu kadrolar siyasal iktidarla uyum içinde olmuyorlar. Bir anlamda yeni anlayışları ve bilgileri olan bu kadrolar siyasal iktidarı rahatsız ediyor, ve bakanlıktaki görevlerinden uzaklaştırılıyorlar. Uzaklaştırılanlar kendilerini yeni kurulmakta olan Orta Doğu Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesinde hoca olarak buluyorlar. Bölge Planlama Dairesi başkanlığına, bu gruptan Bakanlıkta kalan bir diğeri atanıyor. Süreç yeniden başlıyor. Esat Turak, Aydın Germen ve Tuğrul Akçura bir biri ardı sıra aynı kaderi paylaşıyor. Bu gelişme öyküsünü tamamlamak için 1950'lerin sonuna doğru çıkan birkaç yasa ve bir belge üzerinde durmak gerekir. Bunlardan birisi 6785 sayılı İmar Kanunudur. İmar yasasının oluşumunda iki eğilim arasında bir çatışmanın yaşandığını biliyoruz. Bir eğilim yeni yasanın Yapı ve Yollar Kanunu gibi çok ayrıntılı bağlayıcılıklar içermemesini, esnek bir yasa olmasını savunuyorlar. Bu kampta daha çok planlama eğitimi görmüş olanlar var. Bu yasanın hazırlanmasında çalışmış olan Aydın

Germen'in böyle bir duruşu olduğunu biliyorum. Bu duruşun karşısında üst kademe bürokratlar yer alıyor. Onların sözcülüğünü Orhan Alsaç yapıyor. Aydın Germen bir gün bana Orhan Alsaç'ın nasıl bir emrivaki ile yasa taslağını değiştirdiğini anlatmıştı. Tabii bu kamuoyuna yansımayan bürokrasi içindeki bir çekişmedir. Bu olgu dönemin yenilikçi plancılarının neden rahat bir uygulama şansı elde edemediğini ortaya koyuyor.

İmar Kanun'u bu iki grubun çatışması sonucunda daha çok bürokrasinin tercihlerinden etkilenecek yasalıyor. Bu yıllarda Menderes operasyonu yürütülmeye başlamıştır. CHP ve Mimarlar Odası bu uygulamalara karşı güçlü bir muhalefet üretmektedir. Eleştiriler uygulamaların bir plana dayanmaması üzerinde yoğunlaşmıştır. Menderes de bu muhalafeti yanıtlamak için İmar ve İskân Bakanlığını kuruyor. İmar ve İskân Bakanlığı icracı bir bakanlık olmaktan çok, bir araştırmacı, bir plancı kuruluş olarak kuruluyor. Bu bakanlığın kurulması sırasında yönetim eski üst kademe bürokratların elinde kalmıştır. Benim öyküleri üzerinde durduğum bu üç yenilikçi plancı önemli sorumluluklar yüklenememiş, o Bakanlığın kurgusu içinde, adeta Bölge Planlama Dairesine hapsedilmişlerdir. Yani Bölge Planlama Dairesi bir çeşit tecrit yeri olarak çalışıyor. Sürgün yeri değil, ama bir tecrit yeri, yani uygulamada etkili işlerden yalıtılan iyi yetişmiş plancılar burada toplanıyor. Adeta bir araştırma enstitüsü gibi çalıştırılıyor. Esat Turak Bölge Planlama Dairesinin ilk başkanı oluyor.

Meslek camiası içinde ve bürokraside bu çatışmalar sürerken, 27 Mayıs askeri müdahalesi gelip çatıyor. Bu müdahaleyi Mimarlar Odası dönemin bir çok aydın çevresi gibi bir umut olarak görür ve o günlerde Mimarlar Odası ünlü 1960 Bildirgesini yayınlar. O bildirge ilk defa Türkiye'de kentleşmenin genel bir değerlendirmesinin yapıldığı ve bu konuda politika önerilerinin geliştirildiği bir metindir. Daha önce sözünü ettiğim 5-6 kişilik grup Mimarlar Odası içinde bu bildirin yazılmasında fikir babalığı yapmıştır. Benim bildiğim kadar nihai metni Tuğrul Akçura kaleme almıştır.

Mimarlar Odasının bu çalışmalarının sonuca ulaşmamasında benim bildiğim kadar bir mektup

olayı etkili oluyor. Sanıyorum, Turgut Cansever Milli Birlik Komitesine bir mektup yazıyor. Bu mektupta imar işlerinin iyi gitmediğini, bunun nedeninin İmar Bakanlığının bürokrasisi olduğunu söylüyor. Milli Birlik Komitesi de bu mektubu gereği için İmar Bakanlığı Müsteşarına gönderiyor. Bu şikayetin açığa çıkması Oda kongresinde olumsuz bir hava yaratıyor, seçimde Mimarlar Odası yönetimi değişiyor. O günlerde İstanbul sorunu, askeri müdahale sonrasında yeni yönetimin gündeminde de önemli bir yer tutmaktadır. Çok eleştirilmiş Menderes Operasyonları karşısında planlı bir gelişmenin nasıl gerçekleşebileceğini göstermek istemektedir. Bir general, İstanbul Vali ve Belediye Başkanı olmuştur. İstanbul'un planlamasının yeniden örgütlenmesi isteniyor. Belediye İmar Müdürlüğüne Turgut Cansever'i getiriyor, İmar ve İskan Bakanlığı bünyesinde oluşturulan Doğu Marmara Bölge Planlamasının başına ise Tuğrul Akçura'yı getiriyorlar. Çözüm olarak, bir anlamda İmar İskân Bakanlığının yöneticilerinin çok da hazzetmediği kişilerden oluşan bir formülasyon geliyor.

Bu yaşananlara bugünden baktığımda açıklamakta zorlandığım bir şey var. Neden Esat Turak bu oluşumda rol almıyor? Onun yeni ekiple yakın ilişkisi var. Bu ekip içinde metropoliten planlama tecrübesi olan tek kişi Esat Turak. Biz ODTÜ Şehir Planlama bölümünde birinci sınıf öğrencisiyken Esat Turak bizi o projeye götürmüştü. Yöneticileriyle iyi ilişki içindeydi, ama bu çalışmaların organik bir parçası değildi. Kanımca bunun nedeni Esat Turak'ın Bakanlıktan ayrılarak ODTÜ'ye geçerek, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü kurucu Başkanı olarak görev almasıydı.

Orta Doğu Teknik Üniversitesinin kuruluşunun tetikleyicisinin, Charles Abrams'ın Türkiye'de konut sorunu için yazdığı rapor olduğunu biliyoruz. Bu sorunların çözümü için bu konularda yerel uzmanların yetiştirilmesini sağlayacak bir üniversite kurulmasını öneriyor. Raporunda öncelikle bir şehircilik ve mimarlık fakültesi kurulmasını ancak bu fakülte kurulduktan sonra mühendislik fakültesinin kurulmasını tavsiye ediyor. Ama ODTÜ'nün kuruluşu Abrams'ın öngördüğü sıranın tersinde bir sıra izliyor. Önce mühendislik kuruluyor, şehircilik bölümünün kurulması 1961'e kalıyor.

Kuruculuk görevini daha önce de belirttiğimiz üzere Esat Turak yükleniyor.

Esat bey Bölümün kuruluşu için detaylı bir program yapıyor. Bu 70-80 sayfalık metni ben görmüştüm. Bir kopyası kütüphanemde var mı, bilmiyorum. Bu program çok ayrıntılı bir şekilde bölümün özellikle eğitim kadrosunun nasıl geliştirileceğini ortaya koyan bir program. Bölüme burs sağlanıyor, diğer bölümlerden öğrencilerden daha iyi öğrenci alabilmek için. OECD o yıllarda bölge planlamasının gelişmesine öncelik verdiği için bu programa katkı sağlıyor.

Burada açıklayamadığım bir gelişme oluyor. Bölümün yüksek lisans eğitimine başladığı yıl ODTÜ'den ayrılarak Kanada'ya bir metropoliten planlama projesine yürütücü olarak gidiyor. Ben bölümün ilk üç öğrencisinden biriyim. Biz eğitime başladıktan 3-4 ay sonra Esat Bey ayrıldı, yurtdışına gitti. Esat Bey'in ısrarcı kişiliği düşünülürse bu normal bir durum değil. Burada bir rahatsızlık var. Yani burada kurmak istediği ve iyi planladığı bir şeyin kontrolünün elinden çıkmasına ilişkin bir problem var gibime geliyor. Eğer bizim bölüm Esat Turak'ın programına uygun olarak kurulabilseydi şimdi bölümümüzün performansı çok farklı bir yerde olurdu diye düşünüyorum.

Ben Esat beyi tam bu yılda tanıdım, Milli Savunma Bakanlığı'nda yedek subaylığımı yaparken bir gün asker arkadaşım Şadi Cindoruk bana ODTÜ'de "şehircilik bölümü diye bir bölüm açılıyor, sen de böyle sosyal meselelere meraklısın gel gidelim konuşalım" dedi. Ben de bir öğle tatilinde Şadi'yle birlikte Meclisin arkasında barakalara gittim, beni Esat Beyle tanıştırdı. Biz Esat beyle oturduk, konuştuk. Ben ona askere gitmeden DSİ'de Etüd ve Proje bürosunda yaptıklarımı anlattım. O büroda da ben Efes Harabeleri üzerinde bir çalışma yapmıştım. "Efes Harabeleri su baskınlarından nasıl kurtulur, liman altındaki eski kanallar nasıl çıkar, ne yapılır?" diye projeler geliştirmiştim, onları anlattım. Biz kısa sürede birbirimize ısındık, sonra Esat bey bizim albaya telefon ettirmiş "okula kabul edildi gelsin" demiş. Albay da beni çağırır "ne okulu oğlum" dedi. "ben de arada bir gitsem de orada okusam falan" dedim, o da "ben bunu duymuş olmayayım, askerde ne okulu olur, yasak" dedi.

Yalnız o günlerde bir fırsat doğdu, bir odada üç kişi oturuyoruz, birisi Salim Başol'un oğlu Güngör Başol, Yassı Ada mahkemeleri sürüyor, bütün subaylar bizim odaya gelip onu gösteriyorlar "bu işte Salim Başol'un oğlu" diye. Öteki de rahmetli Mümtaz Zeytinoğlu, bir de ben. Biz İnşaat Emlaki yöneten Sabri Paşa'ya bağlıyız. Paşanın boyu kısa, diğer iki arkadaşımın boyu uzun, İzmir'e teftişe gidilecek, Albay geldi baktı, "bunlar olmaz, sen git" dedi.

Biz yola çıktık, Ankara'dan arabaya bindik, o zaman ordunun kaynakları kıt. Paşanın arabası iki kapılı, paşanın sağ arka koltuğa oturması için, önce arabaya benim girmem gerekiyor, ben arabaya biniyorum, Paşa sonra biniyor. Biz yolda Türkiye'yi kurtara, kurtara İzmir'e gittik, Paşa beni çok sevdi. O akşam Orduevinde kalacaktı, ben İzmirli olduğum için evde kalacaktım. Tabii, normal olarak sabahleyin benim Orduevine gitmem gerekiyor. Oysa Paşa bana "sabahleyin seni evden ben alayım" dedi. Artık biz paşayla çok iyiyiz. Ankara'ya dönerken bana sen ne yapıyorsun, ne yapacaksın diye sordu. Ben de "bizim albay bana okula gitmek için izin vermiyor, okula gitmek istiyorum" dedim. O da "sen git" dedi.

Benim şehircilik maceram da işte böyle başladı, İlk sömestr Esat bey vardı, ama ikinci sömestrde Esat bey yok, o yurtdışına gitti. Esat beyin dönüşü 1966'larda oldu. Bu kez ODTÜ'de Bölge Planlama Seksiyonunun kuruculuğunu yükledi. Benim de Esat Beyle olan ilişkim esas olarak bu tarihten sonra başladı. Aslında ben askerlik görevimi bitirince İmar ve İskan Bakanlığı Bölge Planlama Dairesinde çalışmaya başladım. ODTÜ'de öğrenciliğim sürerken Zonguldak Bölge Planının yürütücülüğünü yapıyordum. Projeyi tamamladıktan sonra Bakanlık beni OECD bursuyla ABD'ye bilgi ve görgümü arttırmaya gönderdi. Ben de Bölge Biliminde Y.Lisans eğitimi yaparak 1966'de Türkiye'ye döndüm. Esat bey de dönmüş. Bölge Planlama Seksiyonunu kurmaya çalışıyordu.

Esat Bey beni bir toplantıya çağırdı "gel bölge planlamanın kuruluşunu konuşacağız" dedi. Gittim bir masa etrafında toplanmışlar. "Weismann" diye İsrailli bir ziraatçı var, uzman olarak, orada o hâkim görünüyor, Fatma Mansur da var.

Şöyle bir şey konuşuluyor; "Öğrenci alalım, birinci dönem bir uygulama yapalım, bir bölge planlama yöntemi geliştirilsin, sonra da eğitim yapılınsın" vb. şeyler diyorlar. Ben de öyle gayet kendimden emin bir şekilde "bilmiyorsanız bu işe karışmayın, bilenler yapsın" gibi bir şeyler dedim.

O toplantıdan sonra Bölge Planlamaya ben de hoca olarak bulaştım, ama derslere yarı-zamanlı hoca olarak giriyorum, çünkü Bakanlığa mecburi hizmet borcum var. O toplantıdan sonra Bölge Planlama Seksiyonunun oluşmasında iki görüş çatışmaya başladı. Görüşlerden biri bir tarım plancısı olan Weismann tarım planlaması merkezli bir bölge planlamanın gelişmesini savunuyor. Diğerleri sanayileşme, kentleşme ve metropoliten planlama merkezli bir bölge planlamayı öneriyor. Esat Bey ve ben bu ikinci görüşü savunuyorduk. Ben bir taraftan da coğrafyada yaşanan kantitatif devrimin etkisiyle kantitatif ağırlıklı bir programın geliştirilmesini savundum. Bu çekişmeler içinde sonunda bir program oluştu.

1966'dan 1975'lere kadar 9 yıl ben Esat Turak'la çok kez yan yana, birlikte oldum. Biraz önce sözünü ettiğim ilk Bölge Planlamanın kent merkezli mi, kırsal merkezli mi kurulacağı tartışmasında birlikteliğimiz sürerken, aynı yıllar içinde tüm üniversite yaşamını sarsan öğrenci hareketleri başladı. Türkiye 1965'lerden itibaren ilk kez sol düşünceye açılmıştı. Bir anlamda öğrenciler de, hocalar da sol düşünceyi birlikte öğreniyorlardı. Tabii Esat bey de öğreniyor, ben de öğreniyorum. Böyle bir tartışma ortamı bulunuyor. O sırada henüz Şehir Plancıları Odasının kurulması söz konusu değil, Mimarlar Odasında içinde kavga sürdürülüyor, Boğaz Köprüsü kampanyası, özel okullar kampanyası yürütülüyor. Biz de birlikte bu kampanyalar içinde yer alıyoruz. O sırada Mimarlar Odası yönetiminde "ilerici" bir grup bulunuyor. Hatırlayabildiğim kadar yönetimde Maruf Önal, Vedat Dalokay, Ergun Unaran Bu yönetim Esat Beyi, Yiğit Gülöksüz'ü ve beni çağırarak bir "Milli Fiziki Plan Semineri" düzenlememizi istediler. Bizde düzenledik. Yankıları uzun yıllar sürdü. Aynı yıllarda mesleğin kamu alanında şehir planlama tarihimiz bakımından önemli bir başka çatışma

sürmekteydi. 1965'dan itibaren İller Bankası Kent Planlama Yarışmaları çıkarmaya başlanmıştı. Bu yarışmalarda İller Bankası planı yapılacak kentler için araştırmalar yapıyor ve bu araştırmaları güzel basılmış kitaplar halinde yayınlıyordu. Daha sonra yarışma açılıyor, jüriler toplanıyor, başarılı olan planı seçiyordu. Yarışma sonuçları belli olduktan sonra jürinin değerlendirmelerinin tartışıldığı kolokyumlar yapılıyordu. Meslek camiasının en heyecanlı tartışmaları bu faaliyetler etrafında geliyordu. Burada da ben ve Esat bey yapılan yarışmaların ve araştırmaların biçiminin farklı olması gerektiğini savunduk. O savunmaların yansımalarının bir sonucu, Zonguldak Planı ve onun dokümanlarının bizim düşüncemize yakın olarak hazırlanması oldu. Ama bunların ayrıntılarına girmiyorum. Yine 1960'lı yılların sonunda Esat Beyle ben Şehir Plancıları Odasının kurulması girişimini başlattık. Burada ayrıntıları üzerinde durmayacağım. Aynı yıllar üniversite içinde de öğrenci hareketleri sürdü. Üniversite ve fakülte içi çatışmalı bir alan haline geldi. Bu çatışmalar sırasında Esat Bey ve ben genellikle aynı çizgide kaldık, nitekim beraberce 1975 yılında üniversiteden uzaklaştırıldık. Bu 25 kişilik bir gruptu. O sırada belediyede Vedat Dalokay'ın danışma kurulu içinde yer aldık. Böyle uzaktan baktığımda

Esat Beyin en önemli özelliğinin inandıkları ve düşündükleri konusunda inanılmaz derecede ısrarlı ve onlara inatla sahip çıkan kişiliği olduğu söylenebilir. Bir başka önemli özelliği: Bilimsel olandan yana olmasıydı. Düşüncelerinde hep bilimselliği temsil edene sahip çıkıyordu. Özellikle onun mimar kökenli olduğu hatırlanırsa bu özelliğinin önemi daha iyi anlaşılır. Mimarların her sorunun çözümünü mimarın yaratıcılığında gören yaklaşımı onun için geçerli değildi. O bilimsel olanı hiçbir biçimde dışlamazdı. Tabii bir başka önemli özelliği hep gençlerden yana olmasıydı. Gençleri hep bir yerlere itirmeye çalışan bir niteliği vardı. Hiçbir zaman kimsenin önünü kesen, bir yerleri kontrol etmeye çalışan biri değildi. Yani hemen istifa edebilir, hemen ayrılabilir, böyle bir yere kene gibi yapışan bir kişiliğe sahip değil. Üniversiteden uzaklaştırılmamız üzerine açtığımız davaları kazanarak 1978 yılında Üniversiteye geri döndükten kısa bir süre sonra emekli olarak kendi planlama bürosunu açtı. Bu son dönemde sıkı bir ilişkimiz olmadı. İkimiz de Oran'da oturuyorduk. Sık, sık görüşmüyorduk ama mahallenin dükkanlarında, manavlarında karşılaştığımızda, her zaman çok sıcak, sevgi sergileyen bir ilişki içinde konuşuyorduk. Kendisini saygıyla anıyorum.

Bir başka önemli özelliği: Bilimsel olandan yana olmasıydı. Düşüncelerinde hep bilimselliği temsil edene sahip çıkıyordu. Özellikle onun mimar kökenli olduğu hatırlanırsa bu özelliğinin önemi daha iyi anlaşılır. Mimarların her sorunun çözümünü mimarın yaratıcılığında gören yaklaşımı onun için geçerli değildi.